

MONTCADA
i REIXAC
DESAPAREGUDA
Carrers i paisatges

MONTCADA & REIXAC DESAPAREGUDA

Carrers i paisatges

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març 2017

© dels textos: Jaume Alcázar Parera

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda:

Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Montcada i Reixac.

Agraïments

Josep Bacardit Sanllehí
Ricard Ramos Jiménez
Elisa Riera Capdevila
Cèsar Vilagut Esplugas

Fotografia de portada:

Thomas (Ed.) / Fons Isidre Pi Font

Acrònims:

AFCEC – Arxiu fotogràfic del Centre
Excursionista de Catalunya
ANC – Arxiu Nacional de Catalunya
ICGC - Institut Cartogràfic i Geològic
de Catalunya

ISBN: 978-84-16547-40-1

Dipòsit legal: DL B 5052-2017

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org.

Jaume Alcázar

MONTCADA & REIXAC DESAPAREGUDA

Carrers i paisatges

 efadós®

Ajuntament de Montcada i Reixac

Introducció

JAUME ALCÁZAR

Historiador

L'any 1859, Charles Dickens publicava la seva novel·la *Una història de dues ciutats*, en què descriu, amb un realisme aclaparador, les transformacions socials i polítiques que experimenten dues ciutats europees en els anys previs a la Revolució Francesa. Començava amb aquesta frase: «Era el millor dels temps, i era el pitjor; era l'edat de la saviesa i la de la ximpleria; era l'època de la fe i de la incredulitat». Davant els canvis, sovint manifestem inquietuds contraposades. Quan analitzem les transformacions que ha experimentat un país, una ciutat o un col·lectiu humà proper a nosaltres, acostumem a destacar-ne els beneficis més amagats i, alhora, ser-ne els crítics

més incisius i intolerants. Només quan superem aquestes contradiccions, ben humanes d'altra banda, podem comprendre la veritable transcendència d'aquests canvis.

El llibre que teniu a les mans també ens parla de canvis. Ens mostra l'evolució que ha patit Montcada i Reixac els darrers cent anys. Un viatge al passat a través del fil conductor d'unes imatges que ens evoquen una Montcada oblidada i sorprenent. Una vila encara jove, aliena a les profundes transformacions demogràfiques i urbanístiques que, des de mitjan segle xx, modificarien la seva fisonomia.

Montcada té una història mil·lenària i des dels seus orígens més antics ha estat molt lligada a les vies de comunicació i al trànsit de persones i mercaderies. Va

AUTOR DESCONEGUT / FONS CARMEN ARJALAGUER CODINA

COR DE LA VILA

A la pàgina anterior, a principis de la dècada del 1930, el carrer Major ja presenta evidents millores urbanístiques, com l'asfaltatge del ferm, voreres amples, enllumenat públic i arbrat. Els habitatges tradicionals han anat deixant pas a les noves edificacions, moltes d'elles vinculades a l'estiueig, com la torre Vila, que domina el centre del carrer.

TRADICIÓ PAGESA

Uns amics descansen a l'era de can Fontanet, amb els característics pallers de la masia al seu darrere, a finals dels anys cinquanta. Tot i que l'agricultura ha estat durant segles l'activitat predominant a Montcada, la seva presència comença a ser restringida a zones de Reixac i de Mas Rampinyo.

AUTOR DESCONEGUT / Fons MARGARITA NAVARRA ROCA

néixer a tocar del camí ral que unia Barcelona amb França, a l'empara d'una agricultura de subsistència i d'uns tallers artesanals que resseguien el camí i oferien els seus serveis. Tot i l'efímer període en què la vila va ser capdavantera en la fabricació de paper, l'agricultura imposà el seu domini durant segles, una agricultura de subsistència complementada per una activitat artesanal i manufacturera encara incipient, i per un entramat de fondes i hostals que havien proliferat entorn del camí, les quals hi proporcionaven un marcat caràcter de vila de posta.

A mitjan segle XIX, els camins de terra van ser substituïts per camins de ferro, i les fondes i hostals, per estacions de ferrocarril. L'arribada del primer comboi l'any 1854 marca l'inici d'un període de transformacions econòmiques i urbanes sense precedents a Montcada, sobretot com a conseqüència de la pràctica de l'estiueig per part de sectors benestants de la burgesia barcelonina. Aquests nousvinguts, que s'organitzaven en colònies exclusives, tingueren una incidència decisiva en l'expansió urbana de

Montcada, sobretot amb el traçat de nous carrers. D'altra banda, el seu progressiu arrelament va dinamitzar el comerç local i va esdevenir un revulsiu per a molts sectors econòmics. El desenvolupament industrial que es produïx en el tombant del segle XIX i, d'una manera més significativa, a mitjan segle XX és, en bona part, també conseqüència de la situació de Montcada sobre aquest entramat de vies de comunicació. Un creixement, però, que no ha impedit el manteniment d'un dens teixit associatiu, ric i divers, compromès amb les tradicions i el bagatge cultural d'una vila que reivindica el seu passat amb orgull.

És possible que parlar d'una Montcada desapareguda sigui massa agosarat, ja que una ciutat és, en essència, una realitat mutable, complexa, canviant. Més enllà dels seus carrers, el que configura l'ànima d'una ciutat són la seva gent i el seu brogit quotidià. Només la fotografia és capaç de capturar espurnes d'aquesta ànima, d'aquest batec col·lectiu que la fa evolucionar i l'adapta als nous temps i a les noves necessitats.

Amb l'elaboració de *L'Abans de Montcada i Reixac* l'any 2010, gràcies a la col·laboració de molts montcadencs vam iniciar la recuperació de material gràfic provinent, sobretot, de fons familiars. *Montcada i Reixac desconegut* fa una síntesi d'aquests fons i n'incorpora de nous per tal de completar un recorregut per espais i tradicions montcadencs que avui només són un record.

Si ens aturem una estona en cada imatge i observem amb atenció els seus detalls, aquest viatge en blanc i negre pel record esdevé una experiència única, una oportunitat de reviure sensacions que avui semblen irrealment, impossibles, com aquell silenci solemne al pas de la processó de Corpus, o l'alegria encotillada dels balls d'envelat per la Festa Major, o l'olor de cafè acabat de moldre que cada matí inundava els carrers. Colors i olors, silenci i alegria, disbauxa i capteniment, il·lusió i nostàlgia. De nou, sensacions contradictòries que, com en l'obra de Dickens, un cop assumides, ens han de permetre valorar el veritable llegat històric del qual som posseïdors.

AUTOR DESCONEGUT / Fons FUNDACIÓ CULTURAL MONTCADA

EIX COMERCIAL

Per la seva centralitat, el carrer Major ha concentrat una bona part de l'oferta comercial i de serveis de Montcada. En aquesta fotografia de principis dels anys trenta, el carrer es presenta ple d'activitat. Botigues de tota mena, protegides del sol per un tendal, s'arrangieren gairebé una a tocar de l'altra. A l'esquerra, l'espardenyeria Cervera, amb la porta de la barberia al costat, la pastisseria i la cansaladeria de ca l'Andreu, i la terrassa del bar Sport. A la cantonada amb el carrer de la Generalitat, davant de la fonda Espanya, l'autobús que fa la ruta Sant Andreu-Montcada espera per començar el servei, amb el conductor i el cobrador asseguts a la vorera.

MONTCADA

De la vila medieval al primer urbanisme

Durant segles, la plaça de l'Església i el carrer Major han constituït el nucli original de Montcada, una vila primitiva que va créixer vora la pols de l'antic camí ral, amb un urbanisme irregular i precari. Al llarg del segle XVIII s'hi van anar estructurant nous vials, però no va ser fins al segle XIX quan l'arribada del ferrocarril i la pràctica de l'estiueig per part de la burgesia barcelonina n'estimulen el traçat amb les primeres propostes d'exemple. Montcada va créixer cap a llevant, superà la línia del ferrocarril de França i va ocupar les terres fèrtils del voral del Besòs. S'imposà un urbanisme més racional i ordenat, i s'hi introduïren unes tipologies arquitectòniques fins aleshores inèdites a Montcada, com el casino, les cases de renda i les torres d'estiueig. La línia corba s'imposa en les façanes i l'esquadra en el carrer.

AUTOR DESCONEGUT / Fons FUNDACIÓ CULTURAL MONTCADA

PEDRES HISTÒRIQUES

Restes de la capella de l'antic castell de Montcada abans de la seva restauració el 1908. La seva recuperació, dirigida per l'arquitecte Enric Sagnier, va ser possible gràcies a les aportacions econòmiques de molts veïns i estiuejants de Montcada. El nou temple ben aviat es va convertir en un dels centres de devoció popular i de pelegrinatge més importants de la comarca.

UNA PANORÀMICA INÈDITA

A la dreta, un grup d'estiuejants descansa a finals del segle XIX al costat de les restes de l'antiga capella que corona el punt més alt del turó de Montcada i gaudeix d'unes vistes avui impossibles del Vallès. La pujada al turó era una de les nombroses excursions que feien els membres de la colònia d'estiuejants durant les estades a Montcada.

AUTOR DESCONEGUT / Fons FUNDACIÓ CULTURAL MONTCADA

8. MONCADA.—*Ermita del Turó*

L. Roisin fot. Barcelona

L. ROISIN (ED.) / Fons JOSEP MARTÍ CENTELLAS

UNA CAPELLA MOLT DESITJADA

El nou temple es va inaugurar el 8 de setembre del 1908, festa de les Maredeus Trobades. Aquell mateix dia va ser traslladada la imatge de la Mare de Déu en processó des de l'església parroquial de Montcada fins al seu nou temple, un esdeveniment que va ser recollit a bastament per la premsa de l'època. La nova capella s'ajustava a les tipologies arquitectòniques imperants a principis del segle xx. Enric Sagnier, arquitecte barceloní estiuellant a Montcada, vinculat a la família Costa, propietària de la casa de la font del Ferro i molt implicada en la restauració del santuari, va projectar una obra integrada en l'entorn, de planta de creu grega amb façanes sòbries i elements d'inspiració historicista.

A. T. V. (ED.) / Fons JOSEP MARTÍ CENTELLAS

